

ГАБЛЕЙ НАТАЛІЯ ГРИГОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри міжнародного, конституційного
та адміністративного права Івано-Франківського юридичного інституту,
кандидат юридичних наук, доцент*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗМІНИ ЗАСТАВИ ЯК ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА ОСОБИСТЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО, НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Президентом України було прийнято указ № 64/2022 від 24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, згідно з яким Україні введено воєнний стан з 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року, і в подальшому такий стан продовжено [1]. Війна внесла свої корективи в відносини, в тому числі і в правовому полі було внесено ряд змін. Законом № 2125-IX від 15.03. 2022 року внесено зміни до чинного КПК України, яким визначено особливий режим досудового розслідування і судового розгляду в умовах воєнного та надзвичайного стану [2]. Відповідно до внесених змін за наявності необхідних підстав, за клопотанням підозрюваного може бути ухвалено рішення про зміну запобіжного заходу у вигляді застави на особисте зобов'язання, якщо є обґрунтовані підстави використати кошти, передані в заставу, для їх подальшого внесення на спеціальні рахунки Національного банку України для цілей оборони України. Така кримінально-процесуальна норма стала важливим інструментом, оскільки закріпила механізм звернення коштів від застави на допомогу Збройним Силам України, яка є вкрай необхідною для оборони держави. Цій нормі передувала практика застосування такого механізму, оскільки ще 03 березня 2022 року п. 10. Листа Верховного Суду № 2/0/2-22 вказувалось, що слідчим суддям (суду) необхідно зважати на обставини воєнного стану та, за наявності необхідних для цього підстав, за клопотанням підозрюваного доречно ухвалювати рішення про зміну запобіжного заходу у вигляді застави на особисте зобов'язання, якщо відповідне клопотання обґрунтовується бажанням використати кошти, передані в заставу, для їх подальшого внесення на спеціальні рахунки Національного банку України для цілей оборони України [3].

Ч. 5 ст. 616 КПК України передбачає, що підозрюваний чи обвинувачений має подати клопотання про бажання використати кошти, передані в заставу (в повному обсязі або частково), для внесення на спеціальні рахунки Національного банку України для цілей оборони України. Клопотання подається до слідчого судді, суду. Важливим при цьому є бажання особи і добровільність цього бажання. Тому варто в судовому засіданні обов'язково з'ясувати, чи не було впливу на думку підозрюваного чи обвинуваченого з боку органів досудового розслідування чи

суду про бажання передати кошти. Також вважаємо, що слід участь у судовому розгляді підозрюваного чи обвинуваченого зробити обов'язковою, а якщо неможливою є фізична присутність, то дистанційна в умовах відеоконференцзв'язку або обов'язкова присутність захисника підозрюваного чи обвинуваченого. Дане положення варто закріпити в КПК України. Практика на разі розглядає такі клопотання з участю підозрюваного чи обвинуваченого та без такої. Проте, якщо відсутнім є підозрюваний чи обвинувачений, то його інтереси представлені захисником. Наприклад, в ухвалі Ківерцівського районного суду Волинської області від 04.03.2022 р. у справі № 158/355/20 зазначено, що у зв'язку з введенням на території України воєнного стану та відсутністю технічної можливості дистанційного зв'язку з ДУ «Рівненський слідчий ізолятор» не вдалося забезпечити безпосередню участь обвинуваченого у судовому засіданні [4]. Суд розглянув подану заяву (про зміну запобіжного заходу) без участі обвинуваченого, оскільки у судовому засіданні був присутній захисник обвинуваченого. Свою позицію суд обґрунтував тим, що:

1) ст. 64 Конституції України передбачається можливість введення в Україні воєнного або надзвичайного стану і можливість встановлювати певні обмеження прав і свобод людини з зазначенням строку дії цих обмежень [5];

2) згідно зі ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки для державної незалежності України, її територіальної цілісності [6];

3) ст. 2 КПК України передбачає, що введений на даний час на території України воєнний стан та безпосередня присутність в судовому засіданні захисника обвинуваченого, який зобов'язаний діяти виключно в інтересах підзахисного відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [7], не є перешкодою для розгляду клопотання про зміну запобіжного заходу та не порушує права останнього.

Отже, оскільки великий відсоток складають судові рішення про зміну запобіжного заходу у вигляді застави на особисте зобов'язання та зменшення суми раніше внесеної застави, то відповідно вважаємо удосконалити норми КПК України, які регулюють дане питання за умови перерахування застави або суми, на яку її зменшено, на спеціальний рахунок Збройних сил України. Пропонуємо ч. 5 ст. 616 КПК України доповнити положенням: «Участь у судовому розгляді підозрюваного чи обвинуваченого про зміну запобіжного заходу у вигляді застави на особисте зобов'язання, якщо відповідне клопотання обґрунтовується бажанням використати кошти, передані в заставу (в повному обсязі або частково), для внесення на спеціальні рахунки Національного банку України для цілей оборони України є обов'язковою, і може бути дистанційною. Якщо підозрюваний чи обвинувачений через воєнний стан чи інший надзвичайний стан не може бути присутнім, то його інтереси мають бути представлені

обов'язково захисником, а бажання використати кошти, передані в заставу (в повному обсязі або частково), для внесення на спеціальні рахунки Національного банку України для цілей оборони України підтверджене письмово».

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24 лютого 2022 року № 210 2-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 28.05.2022).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 28.05.2022).
3. Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Лист Верховного Суду України від 03 березня 2022 року № 2/0/2-22. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00820?an=1>
4. Ухвала Ківерцівського районного суду Волинської області від 04.03.2022 р. у справі № 158/355/20.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 28.05.2022).
6. Про правовий режим воєнного стану : закон України від 12 травня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 28.05.2022).
7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: закон України від 5 липня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> дата звернення: 28.05.2022).

Ключові слова: застава, запобіжний захід, особисте зобов'язання, воєнний стан, підозрюваний, обвинувачений.

Key words: bail, precautionary measure, personal commitment, martial law, suspect, accused.

ВОЛОШИНА ВЛАДЛЕНА КОСТЯНТИНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, детективної
та оперативно-розшукової діяльності, кандидат юридичних наук, доцент*

ВИЗНАЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЗАСАДИ ДИСПОЗИТИВНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Кримінальним процесуальним законом у ст. 26 визначено таку засаду кримінального провадження як диспозитивність. Це міжгалузева засада, оскільки як принцип вона закріплена не лише у кримінальному процесуальному законодавстві, а й у ст. 9 КАС, ст. 13 ЦПК.